

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 6 mars 1906, kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 27 § i lagen angående solidariska bankbolag den 18 september 1903 och 24 § i lagen angående bankaktiebolag af samma dag.

I en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 25, har herr *Rabe* föreslagit viss ändrad lydelse af 27 § i lagen angående solidariska bankbolag den 18 september 1903 och 24 § i lagen angående bankaktiebolag af samma dag i syfte hufvudsakligen, att bankbolag uttryckligen måtte medgifvas att i kommission drifva handel med aktier.

Innan utskottet närmare redogör för och yttrar sig öfver motionen, får utskottet i fråga om den befattning, som bankbolag ägt och nu äger taga med aktier och därmed likställda värdepapper, nämligen banklotter, lämna en kortfattad öfversikt af de bestämmelser, som alltsedan tillkomsten af våra egentliga enskilda bankinrättningar blifvit i sådant afseende i bolagsordningar och allmänna författningar stadgade.

I anledning af en utaf Riksdagen gjord framställning och för att uppmuntra till bildandet af bankbolag, oberoende af rikets ständers penningeverk, utfärdade Kungl. Maj:t den 14 januari 1824 en kungörelse angående inrättandet af enskilda banker eller diskonter, som i allra största korthet, utan att meddela några närmare bestämmelser om bankrörelsens omfattning eller villkoren för dess bedrivande, angaf de förmåner och de förpliktelser, som följde med inrättandet af dylika, af Kungl. Maj:t oktroyerade bankanstalter.

Bih. till Riksd. Prot. 1906. 6 Saml. 2 Afd. 1 Häft. (N:o 1.)

På grundvalen af denna kungörelse fastställdes sedermera bolagsordningar för åtskilliga bankinrättningar, såsom den 14 oktober 1830 för Skånska privatbanken, nuvarande Skånes enskilda bank, den 17 november 1832 för Värmlands provinsialbank, nuvarande Värmlands enskilda bank, den 14 november 1835 för Stora Kopparbergs läns och bergslags enskilda bank, nuvarande Kopparbergs enskilda bank. I reglementet för Värmlands provinsialbank möta första gången bestämmelser om inskränkning i rätten att utlåna medel mot säkerhet af egna banklotter. Banken, hvars hufvudlottägare kunde med sig förena kommanditlottägare, förbjödes sålunda att emottaga »aktier uti Värmlands provinsialbank» såsom säkerhet för lån. Under tiden från år 1830 till dess Stora Kopparbergs läns och bergslags enskilda bank erhöj, hade emellertid de redan oktrojerade bankerna begynt utgifva egna banksedlar. I det för nyssnämnda enskilda bank utfärdade reglemente lämnades därför bestämmelser rörande sedelutgifningen samt tillika förbud för bankens lottägare att såsom säkerhet för det icke inbetalda lottkapitalet ställa aktier i samma eller andra enskilda banker.

I hvar och en af nu nämnda bolagsordningar lämnades visserligen särskilda regler för utlåningen men dock icke några bestämda begränsningar i fråga om bankens rörelse i öfrigt. En dylik begränsning återfinnes första gången i den bolagsordning, som fastställdes den 24 februari 1837 för Östgöta bank. I sagda bolagsordning föreskrefs sålunda, att banken, som, ehuru bildad i form af aktiebolag, tilläts utgifva egna banksedlar, ej finge drifva handel med annat än guld och silfver eller äga andra fastigheter än som för dess rörelses bedrifvande erfordrades, men att banken likväl vore oförhindrad att inropa pantsatt eller utmätt egendom, som på auktion för bankens räkning utbjödes, under iakttagande att sådan egendom blefve åter försäld, så snart det utan förlust för banken ske kunde.

Dessa bestämmelser rörande bankrörelsen infördes sedermera i en-hvar bolagsordning för bank med sedelutgifningsrätt, vare sig bankens delägare svarade för bankens förbindelser solidariskt eller allenast med tillskjutet aktiekapital, samt inflöto slutligen i vårt lands första allmänna, mera uttömmande författning rörande sedelutgifvande banker, nämligen nådiga kungörelsen den 9 januari 1846 angående enskilda banker, hvilka utgifva egna kreditsedlar. Denna författning, enligt hvilken sedelutgifningsrätten förbehölls allenast solidariska banker, stadgade tillika, bland annat, att enskild banks lottbrief icke finge antagas såsom grundfondshypotek eller enskild banks lottbrief i sådan bank belånas.

Vid sidan af omförmälda bankinrättningar, som ägde utgifva egna banksedlar, uppstodo under 1850-talet, på grund af ett utaf 1850—1851 årens Riksdag fattadt beslut, åtskilliga solidariska bankbolag utan sedelutgifningsrätt, de så kallade filialbankerna. I bolagsordningarna för dessa banker utsträcktes bankrörelsen att omfatta handel med allmänna räntebärande papper. Bestämmelserna för banks handelsrörelse erhöilo nämligen i allmänhet i dessa bolagsordningar följande formulering:

»Filialbanken får ej drifva handel med annat än guld, silfver, växlar och allmänna räntebärande papper, dock må den inropa och åter försälja, så snart det, utan förlust för bolaget, ske kan, sådan egendom, som på offentlig auktion utbjudes och hvarunder bankens rätt kan vara beroende.»

I regel förefanns icke för filialbank någon inskränkning i rätten att utlämna lån mot säkerhet af aktier och banklotter.

Sedan en af Kungl. Maj:t tillsatt kommitté år 1853 afgifvit, bland annat, förslag till lag för enskilda banker, därvid kommittén, under hänvisning allenast till de bestämmelser för banks handelsrörelse, som gifvits i bolagsordningarna för filialbankerna, föreslagit motsvarande stadgande att gälla för samtliga enskilda bankinrättningar, samt Riksdagen haft förslaget under sin pröfning, utfärdades den 10 november 1855 en nådig kungörelse om vissa ändringar och tillägg vid kungl. kungörelsen den 9 januari 1846 angående enskilda banker, som utgifva egna kreditsedlar. Härigenom förordnades att § 13 i sistnämnda kungörelse skulle erhålla följande lydelse:

»Enskild bank äge ej drifva handel med annat än guld och silfver, in- och utrikes växlar samt allmänna räntebärande papper, ej heller äga annan fastighet än som för bankens inrymmande är behöflig, men vare oförhindrad att inropa pantsatt eller utmätt egendom, som på auktion utbjudes, därvid bankens rätt och säkerhet kan vara i fråga; dock med iakttagande däraf, att sådan egendom åter varder försäld, så snart det utan förlust för banken kan ske.»

I de författningar rörande enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar, som sedermera utfärdats dels den 20 maj 1864 och dels den 12 juni 1874, upptagas nyssnämnda bestämmelser så godt som ordagrant. Enligt samma författningar kunde aktier icke vidare godtagas såsom grundfondshypotek eller egna eller andra enskilda bankers lottbref mottagas såsom säkerhet för försträckning.

Vid sidan af det lagstiftningsarbete, som sålunda haft till föremål de sedelutgifvande bankerna, hade jämväl förslag uppgjorts och af Riksdagen antagits beträffande aktiebankerna. Dessa förslag vunno emellertid icke Kungl. Maj:ts godkännande.

De af Kungl. Maj:t fastställda bolagsordningarna för dylika bolag grundade sig alltså på lagen om aktiebolag den 6 oktober 1848. Och bolagen erhöilo i ett flertal fall en mer eller mindre uttryckligt bestämd rätt att drifva handel äfven med andra värdepapper än allmänna räntebärande. Enligt bolagsordningen för skandinaviska kreditaktiebolaget i Göteborg af den 6 november 1863 ägde sålunda samma bolag att köpa och sälja aktier och obligationer. Aktiebolaget Stockholms handelsbank, aktiebolaget Blekinge bank, aktiebolaget Sundsvalls handelsbank inrymdes i sina bolagsordningar af respektive den 12 maj 1871, den 27 september 1872 och den 12 juni 1874 rätt att drifva all »sådan rörelse, som till en ordnad bankanstalt hörer».

Behovvet af en begränsning af bankrörelse jämväl i fråga om bankaktiebolagen gjorde sig emellertid snart gällande.

I de bolagsordningar, som faststälts i slutet af 1870-talet och början af 1880-talet, inskränktes sålunda bankrörelsen att omfatta handel med guld, silfver, växlar och allmänna räntebärande papper, utan att dock detta ansetts utgöra hinder för bank, såsom åtminstone i bolagsordningen för aktiebolaget arbetareringens bank af den 5 oktober 1883 uttryckligen angifves, att åtaga sig kommissionsuppdrag.

Behovvet af en allmänt gällande begränsning af bankrörelsen uttalades vid samma tid af 1881 års bankkommitté.

Denna kommitté, som hade till uppdrag att verkställa revision af gällande lagstiftning rörande de enskilda sedelutgifvande bankerna, afgaf den 14 december 1883 betänkande och förslag till lag angående bankbolag, hvilken lag var afsedd att gälla såväl bankbolag med som bankbolag utan sedelutgifningsrätt. I motiven till detta förslag, som legat till grund för lagen af den 19 november 1886 och däri upptagits bestämmelser därom, att bankbolag ej finge drifva handel med annat än guld och silfver, in- och utrikes växlar samt räntebärande papper, anför kommittén, bland annat, följande:

»Den begränsning med afseende å föremålen för bankbolags verksamhet, hvilken blifvit stadgad i 1874 års kungl. kungörelse, har synts å ena sidan gifva tillräcklig säkerhet därför, att bolag, hvilka bildats i ändamål att drifva bankrörelse och under olika former därvid upplåna penningar af allmänheten, icke skola jämte sin egentliga bankrörelse drifva andra rörelsegrenar, hvilka, såsom medförande vida större risk än den förstnämnda, böra vara för bankbolag främmande, och å den andra lämna tillräcklig frihet åt bankbolag att inom området för verklig bankrörelse ordna sin verksamhet på det sätt detsamma själf för godt finner.

Kommittén har därför ansett ifrågavarande stadganden böra utan hufvudsaklig förändring upptagas i förslaget. Någon betänklighet att göra dessa stadganden gällande jämväl i fråga om bolag utan rätt att utgifva egna sedlar har desto mindre förekommit, som redan i 1863 års förslag till lag för dylika banker enahanda bestämmelser intagits.»

När slutligen efter långvariga förarbeten lagen angående bankaktiebolag den 19 november 1886 trädde i kraft, gällde med afseende å dylika bolag i hufvudsak samma begränsning för rörelsen som i fråga om de sedelutgivande bankerna. Utan synlig motivering hade dock banks rätt att drifva handel med räntebärande värdepapper icke för bankaktiebolagen inskränkts till *allmänna* dylika papper. Förbud för bank att såsom säkerhet för försträckning mottaga aktier fastställdes att gälla bankens egna aktiebref.

När sedermera 1901 års kommitté uppgjorde förslag till lagar för solidariska banker och aktiebanker, upptogs i förslagen enahanda bestämmelser rörande begränsningen af bankrörelsen, som redan gälde för de sedelutgivande bankerna och bankaktiebolagen. Det skulle allt fortfarande vara bank förbjudet att drifva handel med aktier. Handel med dylika papper vore sålunda, på sätt kommittén anförde, förbehållen enskilda personer eller inrättningar, hvilka icke, likasom bankerna, stode under det allmännas kontroll. Kommittén hade icke kunnat undgå att finna såsom en brist i lagstiftningen frånvaron af alla bestämmelser till reglerande af dylik handel. Att en med tillräckligt kapital utrustad, på lämpligt sätt organiserad och under offentlig kontroll ställd aktieemissionsanstalt skulle, med den fackkunskap rörande industriella företags ekonomiska bärighet och andra hithörande förhållanden, öfver hvilken en sådan inrättning måste antagas komma att förfoga, varda till nytta för industrien, syntes kommittén obestridligt. Men att utan vidare upphäfva nu gällande förbud för bankerna att drifva handel med aktier ansåge kommittén ingalunda tillrådligt. Hvad i denna fråga borde göras syntes kommittén vara, att lagstadganden meddelades rörande en ny banktyp, hvilken skulle äga att, under aktiebolagsformen, jämte drifvande af bankrörelse, idka handel med aktier.

I enlighet härmed framlade kommittén, jämte nyssnämnda lagförslag, förslag till lag om industriförlagsbanker.

I den proposition i ämnet, som af Kungl. Maj:t afläts till 1903 års Riksdag, hade icke någon ändring gjorts i kommitténs förslag i nu förevarande delar.

Riksdagen, som af anförda skäl icke fann sig kunna godkänna Kungl. Maj:ts förslag till lag angående industriförlagsbanker, lämnade

däremot öfriga förslag till banklagar i nu förevarande afseende utan annan ändring än att banks rätt att drifva handel med de ädla metallerna inskränktes till guld.

I enlighet med de af Riksdagen antagna förslagen erhöles i den 18 september 1903 utfärdade, nu gällande banklagar de §§, hvilka innehöllo allmänna bestämmelser rörande bankrörelsen, följande lydelse:

27 § i lagen angående solidariska bankbolag:

»Bankbolag må ej drifva handel med annat än guld, in- och utrikes växlar samt räntebärande papper.

För bankbolags fordran pantsatt eller utmätt, fast eller lös egendom, som försäljes å auktion, må bolaget dock äga att, till skyddande af sin fordran, inropa, med skyldighet att egendomen åter afyttra, så snart det kan ske utan förlust.

Bankbolag äger förvärfva för bankens inrymmande afsedd fastighet.

Ej må bankbolag såsom pant mottaga egna lottbref eller andra bankbolags hufvudlottbref.»

24 § i lagen angående bankaktiebolag:

»Bankaktiebolag må ej drifva handel med annat än guld, in- och utrikes växlar samt räntebärande papper.

För bankaktiebolags fordran pantsatt eller utmätt, fast eller lös egendom, som försäljes å auktion, må bolaget dock äga att, till skyddande af sin fordran, inropa, med skyldighet att egendomen åter afyttra, så snart det kan ske utan förlust.

Bankaktiebolag äger förvärfva för bankens inrymmande afsedd fastighet.

Ej må bankaktiebolag såsom pant mottaga egna aktiebref.»

Såsom ofvan angifvits, yrkar motionären viss ändring i nyssnämnda §§. Motionären anför därutinnan:

»Då emellertid uttrycket »drifva handel» såväl i och för sig själfvt som vid dess användning i svensk lag betyder idka handel vare sig för egen räkning eller i kommission, hafva tvifvelsmål yppats, huruvida bankerna äga rätt att i kommission köpa och sälja aktier. För bankerna måste det gifvetvis vara högst angeläget att veta sig stå på fullt laglig grund i sin verksamhet. Till följd häraf och enär köp och försäljning i kommission af alla slags värdepapper samt af de ädla metallerna är en af de naturligaste grenarna af en banks rörelse, och det för en banks räkningsinnehafvare är synnerligen fördelaktigt att kunna vid köp eller försäljning af värdepapper blifva betjänade af banken, tillåter jag mig, för undanröjande af hvarje tvekan, hvilken ståndpunkt lagen intager till denna fråga, att hemställa,

att Riksdagen för sin del ville besluta:

dels att första punkten af 27 § i lagen angående solidariska bankbolag den 18 september 1903 skall erhålla följande förändrade lydelse:

»Bankbolag må ej drifva handel för egen räkning med annat än guld, in- och utrikes växlar samt räntebärande papper och i kommission med annat än guld och silfver, in- och utländska växlar samt värdepapper»;

dels ock att första punkten af 24 § i lagen angående bankaktiebolag af samma dag skall erhålla följande förändrade lydelse:

»Bankaktiebolag må ej drifva handel för egen räkning med annat än guld, in- och utrikes växlar samt räntebärande papper och i kommission med annat än guld och silfver, in- och utrikes växlar samt värdepapper.»

Såsom af den utaf utskottet ofvan lämnade öfversikt af de bestämmelser, som i vårt land varit eller äro för bankrörelse i allmänhet gällande, framgår, har det varit de solidariska bankerna, om man frånser de tidigast oktroyerade bankbolagen under deras första oktroyer, förbjudet att drifva handel med aktier och banklotter. Denna begränsning af bankrörelsen, som redan stadgats i den första mera uttömmande författning angående de sedelutgivande bankerna och jämväl återfinnes i bolagsordningarna för de icke sedelutgivande filialbankerna, utsträcktes äfven att gälla aktiebankerna utan undantag, i och med det den första särskilda bankaktiebolagslagen utfärdades. Äfven om ifrågavarande begränsning af bankrörelsen sålunda till en början närmast funnits erforderlig till bevarande af de sedelutgivande eller i allt fall de solidariska bankernas soliditet, har på senare tiden den åsikten gjort sig gällande och vid frågans bedömande varit afgörande, att bankerna i allmänhet böra hållas utom all spekulation i aktier och banklotter.

Ett frånträdande af denna grundsats vidkommande de banker, som stå under offentlig kontroll, kan icke anses tillrådligt och är ej heller af motionären afsedt.

Redan tidigt plägade emellertid bankerna biträda sina räkningshafvare och de kunder, som öfverlämnade värdehandlingar i öppet förvar, med placering af penningar samt försäljning och köp af värdepapper, inbegripet jämväl aktier och banklotter. Med utvecklingen af handeln och industrien samt ökningen af kapitaltillgången inom landet, har naturligen tillgång och efterfrågan på inhemska fondpapper stigit, i följd hvaraf den gren af bankernas rörelse, hvarom ofvan

nämnts, högst afsevärdt vunnit i betydelse för allmänhet och banker, särskildt i Stockholm, där landets egentliga fondrörelse kan anses vara att finna. Detta förhållande har, enligt hvad utskottet erfarit, fått sin särskilda betydelse efter den år 1901 vidtagna omorganisationen af Stockholms fondbörs. Genom nådiga kungörelsen den 8 februari 1901 angående fondmäklare i Stockholm hade man trott sig kunna förverkliga det önskemålet att med den omorganisation af fondbörsen, som däri-genom ägde rum, erhålla tillförlitligare kursnoteringar. Den nya anordningen synes emellertid icke hafva fullt motsvarat förväntningarna. Bredvid de officiella fondmäklarne — hvilka enligt sagda kungörelse skola biträda vid köp och försäljning af obligationer, aktier och andra dylika värdepapper samt jämlikt samma författning och Kungl. Maj:ts förnyade nådiga mäklareordning den 9 juni 1893 äro förbjudna att idka handel med växlar eller andra värdepapper, varor eller annat eller att i sådan handelsrörelse deltaga, vare sig omedelbart eller med begagnande af annan persons namn — drifva nämligen ej blott enskilda personer utan äfven de flesta banker i hufvudstaden en med mäklare-rörelse likartad fondrörelse. På grund häraf och då de ojämförligt flesta köp och försäljningar af värdepapper ske utom den officiella fondbörsen och allmänheten särskildt för dylikt ändamål med förtroende vänder sig till bankernas fondafdelningar, lärer hafva ifrågasatts att genom ändring i fondbörsförfattningarna söka bereda bankerna tillträde till fondbörsen och på sådant sätt vinna ytterligare säkerhet för en såvidt möjligt till-förlitlig kursnotering. Tvekan har emellertid uppstått, huruvida sådant biträde, fondmäklare enligt hvad ofvan nämnts äger lämna allmänheten vid köp och försäljning af värdepapper, kan, utan hinder af banklagarnas ifrågavarande stadganden angående bankrörelsens omfattning, jämväl af bankerna lämnas i fråga om aktier och banklotter.

Vid bedömandet af förevarande fråga må ännu en gång fram-hållas, att lagstiftarne med förbudet för bank att drifva handel med andra papper än räntebärande haft till syftemål att förekomma spekulationsaffärer från bankernas sida i aktier och därmed likartade värdepapper; samt att förbudet således närmast torde innebära hinder för bank att för *egen* räkning taga befattning med köp och försäljning af aktier och banklotter. Har banken i sin befattning med dylika värdepapper inskränkt sig att vara *mellanhand* mellan köpare och säljare, har också åtgärden ansetts falla inom de lagliga gränserna för bankens verksamhet. Såsom ofvan angifvits, hafva sålunda bankerna i lång-liga tider biträdt sina kunder och allmänheten med köp och försäljning af äfven icke räntebärande papper, såsom aktier och banklotter.

Denna gren af bankernas rörelse, hvilken under senare åren högst betydligt tilltagit, har ej heller föranlett till någon anmärkning från den kontrollerande statsmyndighetens sida. Detta har varit så mycket förklarligare som, enligt hvad utskottet inhämtat, vid fastställande af bolagsordningar, i ett flertal fall såsom en bland rörelsegrenarna upptagits än kommissionsverksamhet och än rätt att förmedla köp och försäljningar af värdepapper i allmänhet. Dylika bestämmelser återfinnas sålunda ej blott, såsom i fråga om aktiebolaget Arbetareringens bank, i bolagsordning, som fastställdes före tillkomsten af den första bankaktiebolagslagen, utan äfven i bolagsordningar för såväl solidariska bankbolag som bankaktiebolag, hvilka förevarit till pröfning under senare tider och i ett flertal fall efter ingången af år 1904, då nu gällande bankbolagslagar trädde i kraft.

Det biträde, bankerna i förevarande afseende redan lämna allmänheten, har alltså hittills icke ansetts stå i strid med banklagarnas stadganden om förbud för bankerna att drifva handel med andra värdepapper än räntebärande. Också torde man kunna taga för gifvet, att, så länge bankerna i sin fondrörelse inskränka sig att i likhet med fondmäklarne biträda allmänheten vid köp och försäljning af fondpapper, något hinder för bedrivande af denna fondrörelse, hvilken utskottet för sin del finner vara för allmänheten gagnelig, icke lärers från statens sida möta. Under sådana förhållanden håller utskottet före, att någon ändring af banklagarna i det af motionären angifna syfte icke för närvarande erfordras.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

1:o) att det i förevarande motion framställda förslag till ändring af 27 § i lagen angående solidariska bankbolag icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

2:o) att förslaget till ändring af 24 § i lagen angående bankaktiebolag icke heller måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 5 mars 1906.

På utskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Reservation

af herr *Rabe*.

Herr *Jansson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
